

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASLO EN LASTNINA SLOVENSKEGA NARODNEGA
POPOVNE JEKNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Glasovi iz naselbin

S poia

Drzava Minnesota je nekakna prvaška domovina naših pionirjev. Na polju bratskih slovenskih organizacij je bila začetnica glasu prvi slovenski organizaciji, ki letos obdrzuje svojo tretjo konvencijo tukaj, to je KSKJ, ki je bila ustanovljena leta 1894 v Jolietu, Ill.

Minnesota je pa prava domovina druge slovenske podporne organizacije, to je JSKJ, ki letos slavi svojo 40-letnico. Njen glavni stan je na Elyju, Minn. Tridnevna proslava 40-letnice JSKJ se je vršila na Elyju 16. 17. 18. julija s slavnostnim banketom v Community Buildingu, z velikim piknikom na Sandy Pointu in s slavnostno sejo glavnega odbora. Na elyškem pokopališču so položili venec na grob prvega predsednika te jednote, pokojnega Josepha Agnicha.

Vai dogodki začetnih dni teh organizacij so mi ostali v živem spominu, ko sem koncem julija obiskal rojake na Elyju in v okolici. Ely šteje okrog šest tisoč prebivalcev. Tam je več jezer, ob njih vse polno igličastega drevja, zaokrožene skale, tu in tam se vidijo indijanski ostanki, od narave napol uničeni porokbi in štiri drevja, nekaj veličastnih velikovov gozda, lepih belih brez, jelk itd.

Na jezerskih otokih sem prva leta večkrat opazoval okolico. Videl sem še dokaj sveže indijanske grobove. Danes sem spet bil tam in zamišljeno zrl na one prostore; grobov ni več, le v enem kraju sem videl izkopano zemljo; gotovo je kdo iskal kamnitih okraskov indijanskih prvkov—resničnih 100% Američanov Indijancev.

Zatopljen v te misli, na moje prvotne čase v tem kraju, na prve Američane indijanskega plemena, na prvotno gibanje za ustanovitev naših organizacij—so me misli ponesle v duhu v daljino, tja čez široko morje, v našo razcepljeno rodno domovino, v rojstni kraj. Saj smo podobni ameriškimi Indijancem v naši Sloveniji. Tudi naša domovina je razkosana, četudi je majhna, na več delov, katerih dva sta pod tujima vladama.

Ko sem se mudil na Elyju, sem obiskal našo prvo staro naseljenko-pionirko mrs. Woltz. Ona mi je tožila, bila je bolna, stara, v 80. letu starosti. Smo jo že nekako izbrisali, pa je okrevala. Obiskal sem Brookway in St. Joseph in St. Cloud in druga naselja, kjer so prvi slovenski grobovi. Žalostno mi je potožila. Sla je na pokopališču, na grob pred 40 leti umrlih staršev—a grobov ni več, ne kamnitih spomenikov na grobu. Vse stare grobove so prekopali in položili ostanke skupno v en grob; ba je postavijo jim skupni nagrobni spomenik z imeni pokojnih. Pri tem sem v bridkosti vzdihnil s pesnikom, da "naši so le še grobovi."

Na Elyju sem obiskal več znancev in prvič sem si ogledal tudi dogotovljeno krasno poslopje Community Center; poleg krasne palače nove pošte in Mestnega doma, stoji to lepo poslopje. Ta zgradba je nekaj imenitnega in stala je \$250.000. Pri tem sem se domislil, kaj je bilo na Elyju ob času mojega prvega prihoda v ta kraj—pred 45 leti. Nekaj hišic in pa temni pragozdi okrog in okrog.

V Community Centru sem opazil marsikaj zanimivega—udobnost vse povsod. V prostorni knjižnici sem videl tudi kakih 50 izvodov nekaterih že dokaj zamazanih slovenskih knjig. (Lepo knjižnico pa ima Slov. dom na Elyju.) V njem je več lepih slik raznih umetnikov, nisem pa opazil nobene slike našega umetnika Pruska, zato sem vprašal, kje je slika našega starega naseljenca Franka Lozarja. Povedali so mi, da dolj pri jezeru v vodovodnih shrambah. Šel sem tja, da se prepričam. Po daljšem iskanju je uslužbenec Somrak sliko našel v shrambi. Ko mi jo je pokazal, sem mu bil hvaležen. Razkazal mi je moderno napravo mestnega vodovoda. Mesto Ely dobiva vodo od jezera Burnside, ki je dokaj veliko in ima fino vodo. (Na otokih tega jezera živi nekaj Indijancev.)

Na Elyju ima SNPJ mnogo članov in članic. Z Elyja sem odšel v Soudan, kjer živi več naših rojakov in dokaj starih naseljenec, ki delajo po tri dni na teden v rudniku železne rude. Ta naselbina je med najstarejšimi na železnem okrožju. Rekdori govorijo, da je bila prva železna ruda od tu poslana leta 1884. V ta namen so postavili spominsko ploščo leta 1934. Ob mojem prihodu v Soudan qb Tower je bilo seveda nekoliko drugače. Živeli so v kompanijskih hišicah, kakor nekateri še danes. Imeli so vodnjake, danes imajo vodovod in sanitarne naprave so seveda mnogo izboljšane, kakor povsod drugod. Kljub malemu številu prebivalcev, je v Soudanu pet cerkev, pred kratkim pa so podrli finaki tempelj, ki je pa že itak služil za splošno zabavišče. Rudniška družba je kajpak vselej rada podpirala verske ustanove in cerkve, kakor to delajo družbe povsod.

V Towerju je pa kar po vrsti kakih šest cerkev, starih in manj starih. Je pa tudi neka stara cerkev, združena z drugorodci, ki je slovenska. K njej spada kakih osemdeset družin. Staro, zgodovinsko dvonadstropno župnišče. To omenjam zato, ker se je tam ustanavljaj in stavlil prvi slovenski časopis v Ameriki, pod vodstvom miroljubnega rojaka in indijanskega misionarja rev. Jožeta Buha, s katerim sva leta 1921 skupaj spravljala neke reči in jih pustila na Elyju in Towerju, namreč več reči zgodovinske vrednosti. Prišli pa so uničevalci in uničili so, ko so odstranjevali staro towersko župnišče, mladi brezbrizneži se pa temu posmehujejo. Pričakovalo se bi, da bi imeli ljudje vobče več smisla za starine, za zgodovinske predmete in zgodovinske stvari, namesto da se bi še smejali svojemu početju.

Iz več krajev prejemam pisma, v katerih mi rojaki pišejo, naj kaj več pišem o zgodovini in zgodovinskih stvarih. To bom storil čez čas v Prosveti. Vse, kar sem pisal in kar bom še pisal, bom podprl s poštnimi dokazi,

R. T. Frankenstein (levo), suspendirani podpredsednik avtne unije, in George Addes, izključeni tajnik-blagajnik te unije.

z dokumenti, neustrašeno, nemeče se za oslovsko riganje kakih mleczobceev in vandalov, pred katerimi je treba skrivati starine, sicer ti jih uničijo. Več razumevanja bi bilo treba in več razsodnosti ter upoštevanja. Po imenu jih sedaj še ne omenjam, so pa štirje taki, ki brcajo kot črni konji. Zgodovino naših prvkov, kolikor so mogli, so uničili. Tako je na Towerju s tem dopolnjeno. Zakaj so se lotili takega početja, vedo le oni, ki se bi radi šopirili, kakšni veljaki so, pa so reve, podobne sraki, ki se je nališpala s pavjnim perjem. Oni ne gledajo, kako se bodo vdove in sirote preživele—ne, le daj in zopet daj, le da oni ponočjujejo, popivajo in živijo kot klasični milijonarji ter se valjajo v izobilju.

Iz Towerja sem se podal na Mesaba renč in na Gilbert, kjer urejujejo Hopkinsov park, pri katerem delu si služi kruh ogromno število delavcev. (V mestnem uradu na Gilbertu je večje število Slovencev in village clerk je tu rojeni rojak Frank Indihar.) Park stane sedesaj čez \$150.000, a še ni dodelan. To delo preskrbuje ameriška vlada in mesto Gilbert. Vodstvo ima mestni klerk Frank Indihar. V službi je več dobrih slovenskih odbornikov. Glavni ali večji rudniki so zaprti že od leta 1925 in od takrat naprej se selijo rojaki drugam, mnogi pa delajo bodisi pri mestnih delih ali pa v Hopkinsonovem parku. Treba je bilo izravnavati večje obroke in velike okrogle skale. Sedaj je že precej lepo urejeno. Lepe, vedno zelene ciprese, jelke in bele breze ter drugo lepo drevje prijazno krasi park med drugimi različnimi nasadi drevja in rož. Delo, kakor rečeno, še ni končano. Park se namreč veča oziroma izgotavlja. V njem bodo razna javna poslopja, v katerih se bodo obdržavale razne prireditve in drugo.

V sredi parka je umetni studenec in v prijaznem tolmunu plavajo gibčne ribice. Zasajenih je stotero dreves. Lani, ob 150-letnici Washingtona in praznika neodvisnosti, so zasadili spominsko drevo, obenem pa lepo lipo ob 100-letnici prve slovenske naseljenke, sestre pokojnega Barage. Poleg smo zasadili spominska drevesa Buhu in drugim pionirjem, ženska zveza pa svoje drevo. Hopkinsonov park je tik ob prijazno urejenem cerkvenem parku. Župnik tamkajšnje cerkve je tu rojeni rojak Schweiger, ki je dokaj priljubljen, ker se ne vtika v druge za-

deve, ampak se zanima le za svojo službo. Delo v Hopkinsonovem parku je resnična pomoč mnogim delavcem. Ta park je za to okolico obenem tudi kulturni park, o katerem pa se v javnosti bahavo ne piše, kakor se na primer v nekaterih krajih. Ta park je res kulturni park, ni delo kakšnega posameznega bahača ali male skupine ljudi, temveč je delo in last vsega tukajšnjega prebivalstva, katerega je tudi v pomoč, v razvedrilo in zabavo ter izobrazbo.

Na železnem okrožju se že tretje leto izvaja slovenski radioprogram. Dne 24. julija se je vršil velik piknik na Hibbingu. Bil je to dan veselja, zabave, razvedrila in razgibanja za številne piknikarje. Nastopili so telovadniki, pevci, godbeniki in drugi. Občinstvo je prišlo resnično od blizu in daleč. Vse je bilo veselo in dobro pogoščeno s fino na raznju pečeno jagnjetino in drugimi dobrotami, pijačice pa seveda tudi ni manjkalo.

Radioprogram se izvaja po štirih urah na teden; enkrat je jugoslovanski, ko izvajajo največ hrvatske in srbske točke, enkrat pa je slovenski spored, vsako soboto pa za razne slovenske prireditve in proslave. Program traja pol ure. Izvaja se od jeseni do pomladi po celo uro. Jugoslovanski program se vrši vsako nedeljo. Pozimi govori na tem programu že omenjeni slovenski svečenik, rojen v naselbinah Soudan, Minn., v lepi slovenščini. Potem nastopijo pevci in drugi.

Iz Slovenije prihajajo pozdravi od številnih ameriških obiskovalcev stare domovine. Z delom gre bolj počasi. Mnogi bi radi delali, ali delati ni. Da so slabi časi, je vzrok pri nas tudi to, ker letos ni toliko turistov kot prejšnja leta. Tako mnenja sem slišal na mojem potovanju po okoliških naselbinah. Sedaj se nahajamo v prijaznem poletnem času, ko je Minnesota tako lepa, ali kmalu bo poletje vzelo slovo in potem ne bomo več daleč od zime, ki je večkrat pravcata sibirski zima pri nas v Minnesoti.

Matija Pogorelec.

Vabilo na piknik

Reading, Pa.—Tukajšnja Slovensko-ameriška domova družba, ki se je inkorporirala lani, priredi svoj drugi letni piknik dne 14. avgusta na Cherichevem prostoru, na Ridgewoodu, ki je oddaljen približno štiri milje od Readinga. Ujudno ste vabljeni vsi rojaki in drugi, da se udeležite. Na programu bo obilo zabave, dobra postrežba v vseh ozirih in tudi pijača bo na razpolago po nizkih cenah. To bo pristna domača, starokrajška zabava. Vabijo se tudi rojaki iz bližnjega Cornwalla in okolice. Piknik se bo vršil, pa če bo lepo ali deževno vreme, ker je tam dovolj strehe. Zato se odločite, da gotovo pridete na naš piknik dne 14. avgusta. Na svidenje! John Pezdire st., predsednik.

Barbič ima besedo

Cleveland, O. — Jerič, urednik Amerikanskega Slovenca, piše 27. julija: "Povej Amerikancu, da si socialist, pa se bo takoj ohladil do tebe." — To je "bunkus", Jerič! Ti še ne poznaš Američanov; ti si še vedno v "stari Avstriji" in težko če več jesti "custard pie" po ameriško. Jaz sem dobil več ko 125 podpiso od samih Američanov za socialističnega kandidata Johna Taylorja. Samo trije so mi odklonili podpis. Frank Barbič, 53.

Manj mesa, več socivja!

Časi, ko so ljudje smatrali sadje in razne vrste solate za luksuz, so za nami. Znanstveno spoznanje je spremenilo našo prehrano temeljev. Če bi uživali samo beljakovine, maščobe in sladkor, bi morali omagati in končno umreti od lakote. Kajti človeški organizem potrebuje mnogo rudninskih soli in vitaminov in kjer ti manjkajo, nastanejo motnje v presnovi, zastoj v rasti. Često je posledica tega tudi nerodovitnost.

Prvi znak nepravilne prehrane je zaprtje. Pri tem pojavu si ljudje pomagajo z advajnimi sredstvi, ki pa imajo samo trenuten speh. Posledice nepravilnega delovanja črevesja so: notranje zastupitve, krvne boleznipadanje zob, boleznir srca in žilja, jeter in drugih organov. Tudi nervoznost spada v to poglavje.

Cela vrsta poškodb izhaja iz enostranske prehrane. Kdor uživa preveč kislin, slabi kos in to povzroči (zlasti pri otrocih) lahko poškodbe na hrbtnici ali pa vsaj gnitje zob. Obolnija te vrste vodijo čisto tudi v revmatizem. Na posled mora biti danes vsakomur jasno, da enostranska hrana slabi organizem v primeru infekcijskih bolezni. Nepravilna prehrana torej v bistvu isto kakor nezadostna prehrana. Izkušnje, ki jih ima medicinska vedna, temo pogledu na razpolago in zadnjega časa, zelo dragocene. Če manjka organizmu samo na tisočinka grama vitamina C, dobi lahko v jak v strelskem jarku pljučno vnetje in bo mrti. Če pa ima vitamina C v dovoljni meri na razpolago, ga ne bo napadla pljučnica. Kako ljudi umre na tifuzo, malarijo in drugo mrzlicah! V času španske državljanske vojne se sliši začudo malo o epidemijah navzile, ki temu pomanjkanju nečistoči in mrazu. Vrhovni zdravnik italijanske vojne na abesinskem pohodu poroča, da je italijanska vojska v besiniji zdržala predvsem po zaslugi vitamina C. Vsak vojak je dobil dnevno po eno citrono.

Vprašanje sestave prehrane torej mora zanimati ne samo vsako gospodinjstvo, ampak vsakega posameznika. Splošna pravila v tem pogledu se glasijo:

Jej sveže sadje in jagode ob vsaki priloti stili Sveža mešana solata naj bo dvakrat dnevno na tvoji mizi! Količina kuhanega socivja naj bo vsaj sedemkrat tolikšna kakor je mlazina mesa, rib in močnatih jedi. Sirovo mleko sveže maslo, sladka smetana in ne preveč slasir bi moral vsak dan jesti, kdor si to more kupiti. Kruh naj ne bo samo iz bele moke, temveč iz pšenične, ki je tako zmelata, da se otroci ne zavržejo. Sladkor je pa uživati v manjših količinah, približno eno četrtino tega, kar je danes v navadi. Konserve naj se uporabljajo samo v skrajni sili, ko ni svežih živil na razpolago.

Tako svetuje izkušeni švicarski zdravnik Franklin Bircher, ki pravi, da napočijo spri reforme v današnji prehrani kmalu boljše, če si tudi za vrtnarja in sadjarja.

Kako daleč sveti žaromet

Na vprašanje, kako daleč sveti žaromet, skušala dati odgovor skupina francoskih češkoslovaških učencjakov, ki se pripravljajo na proučitev presvetljevanja atmosfere z umetno lučjo.

Na opazovalni terasi Pica du Midi so postavili žaromet, močen nad 50 tisoč svet. Ta žaromet stoji v višini 3000 m. Priprave za metažo žarometov so trajale nad leto dni. Mora so prinesli na Pic du Midi vsak instrument posebej, na koncu pa so montirali napravo. Zdaj se bo začelo opazovanje na Picu du Mir vršacu, ki je devet mesecev pokrit s snegom in ledom.

Električni tok za žaromet bo dobavljala posebna majhna elektrarna, ki so jo v ta namen zgradili na gorskem vršacu. Elektrarna napaja s tokom tudi naprave za brezično brzovaljanje, ki so raziskovalcem na razpolago. Učencjaki so stalno v zvezi še z drugo opazovalnico na nekem vršacu v Pirinejih v gornjem delu Ariške doline. Ta točka je oddaljena od Pica du Midi kakšnih 60 km.

Opazovalnico vodi dr. Link iz Prage. Poskušali so se začeli koncem junija, ker je srak v tem času posebno čist. Večji del leta pa leti Pic du Midi s sosednimi vršaci zaviti v debeli oblake in v gosto meglo. Poskuse bodo napravili v raznih atmosferskih razmerah, da bodo videli, če dosejanje ugotovitve o gostoti ozračja odgovarjajo dejstvom.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 1. avgusta 1918)

Domače vesti. Prvi slovenski zakonski par v Barbertonu, O., ki se je civilno poročil, se je prvi tudi zakonito ločil.

Delavske vesti. Federalne posredovalnice za delo v Združenih državah so začele s poslovanjem.

Svetovna vojna. Nemci so se ustavili in so arditio protiofenzivo na francoski fronti, da vsi njihovi napadi so bili odbiti.

Sovjetska Rusija. Lenin je na seji centralnega odbora sovjetov predlagal splošen terorizem v pobljanju kontrarevolucije. Njegov predlog je bil sprejet.

Kapitalizem noče delati

Pri novodealčkih člankarjih najdemo vedno več pritožb proti ameriškemu kapitalizmu. Pritožujejo se, da kapitalisti ne izvršujejo svojega poslanja. Glavna pritožba je, da lastniki velikega kapitala ne investirajo več v nova podjetja, niti ne izboljšavajo starih podjetij, kar bi pomenilo več dela in več zaslužka za delavce.

Namesto tega kapitalisti vlagajo preostanek svojega kapitala v federalne dolžnice ne glede na to, kako nizke obresti jim to donaja. Vsaka nova izdaja federalnih dolžnic z enim ali poldrugim odstotkom obresti je v enem dnevu razpečana;—lastniki kapitala jo brž pokupijo.

Nato člankarji silovito oštevajo kapitaliste, posebno bankirje, ki nočejo dati posojil na nova podjetja, marveč vse vloge sproti vtaknejo v federalne vrednostne papirje. Na ta način se industrije vlečejo počasi kot napol crknjen konj, novih industrij in drugih podjetij ni od nikoder, vlada je pa prisiljena trošiti milijarde dolarjev za relief in javna dela, ker se privatni kapitalisti nočejo ganiti.

Novodealški kritiki dobro analizirajo položaj, delajo pa napačne zaključke. Njihova sodba je, da kapitalisti nalašč nagajajo Rooseveltu in nočejo obratovati s starijem tempom samo zato, da se novodealška vlada ne bo mogla bahati z "novo prosperiteto."

Nikakor ne bomo zanikali dejstva, da nekateri kapitalisti res nagajajo in nalašč "stavkajo" iz političnih namenov, da bo Roosevelt imel čim več fiaska pri pobljanju brezposelnosti, ni pa dokazov, da bi vsi kapitalisti delali to. Med industrijskimi podjetniki je veliko število takih, ki bi radi obratovali, toda nimajo poguma—nimajo več onega zaupanja v uspeh, ki so ga imeli pred veliko depresijo.

Saj nprenehoma čujemo zahteve in mole-dovanja s strani bizniških organizacij po nekaknih garancijah. Novi deal je postavil načelo, da delavci morajo imeti delo ali relief, ni pa postavil ničesar takega, kar bi kapitalistom zajamčilo—dobiček. Kapitalist mora še vedno na svoj stari način riskirati svoj kapital, ne da bi mu kdo zasigural običajni "fair return", ki ga pričakuje.

Zagovorniki novega deala pozabljajo na važen princip privatnega kapitalizma, ki je vsem stariim socialnim kritikom, zlasti socialistom, že davno znan. Kapitalizem a priori ne obratuje zaradi družbenih potreb ali zaradi eksistence delavcev, temveč zaradi svojega privatnega dobička! To je vodilni motiv privatnega kapitalizma. Dobiček! Če tega ne vidi, nima amisla za obratovanje. Socialnih motivov ne pozna.

Velika depresija je pa ameriški privatni kapitalizem tako skrahirala, da so znani stari procesi docela odpovedali in še danes ne gredo v tek. Morda ne poudeljo nikdar več. Novi deal je dal masno podvzbudo za socialno nalogo kapitalizma, to se pravi, da kapitalizem mora delati zaradi ljudskih potreb—ampak kapitalisti sami se ne zavedajo te naloge in se ne bodo NIKDAR zavedali, ker se po svoji individualistični ideologiji ne morejo, in tudi, če bi hoteli, jim sistem privatne lastnine ne dovoljuje tega. Koliko je pa vredna privatna lastnina, če lastniku nič ne donaja? Zanj ni vredna nič—za druge je pa ne bo obratoval.

S tega stališča je treba gledati in umevati današnji štrajk ameriškega kapitalizma. Novi deal dela veliko napako, ker zahteva od kapitalizma socialnih dolžnosti, ne da bi kapitalizem dal kakšne pogoje socialnih pravic. To je docela logično. Če bo kapitalizem obratoval za ljudstvo ne glede na svoj dobiček, tedaj mora imeti od ljudstva garancije za kakšno plačilo. To bi pa bilo smešno. Če ljudstvo lahko kontrolira obrate, naj kontrolira tudi dobičke—to je, naj prevzame obrate in dobičke samo spravi.

Novi deal še ni prišel na to končno logično zdravilo. Novi deal bi rad, da je volk (kapitalizem) sit in koza (ljudstvo) cela, pa ne bo šlo. Kapitalizem ne more obratovati, če nima docela prostih rok, da lahko pograbi vse, kar more; in če mu novi deal ne da prostih rok, naj ima vsaj toliko usmiljenja, da mrho—ubije, da ne bo trpela s počasnim crkanjem na cesti...

Skupina japonskih vojakov v čolinu na reki Jangtse.

Vesela pisarija

France Feržou

Jurjev Anzek, zdaj Mr. John, to že parkirano poskuša. Pri članstvu pa nima sreče. Četrto leto poskusi omajati samega Mr. Tonya kar a frontalnim napadom. Malo pred občinim zborom naleti nanj v salunu. Ob čaši so prožnejše besede:

— Glej, Mr. Tony! Vaj te imamo radi in dobro, odlično vodiš društvo! Toda ni ameriško, da sedi na istem mestu ista oseba. Moja Nežka pravi: —

Predsednik takoj ugane, kam pes tace moli, pa ga prekine.

— Od srca mi govoriš! Iz ust si mi vzel besedo: naveličal sem se in baš letos nameravam odločiti.

Anzek, tamkaj Mr. John, nadaljuje:

— moja Nežka pravi: saj mora biti tebi samemu že težko toliko let neprenehoma nositi to breme. Toliko dela, tako veliko odgovornost!

— Kdaj bi že odločil, da me ni skrb za dobrega naslednika. Zdaj pa — upam — pojde gladko. Če ti lahko zaupam in nikomur ne zineš —

— God damned! Saj me poznaš, Mr. Tony! Če je treba molčati, jaz sem tisti! —

— Naj pa bo! Skoro vsi so že za tebe! Nekaj jih je še, ki omahujejo; toda nadajam se, da tudi še te pregovorim. Važno pa je, da molčiš; besede vselej pokvarijo.

— Zanesi se name! —

Mr. Johna to močno razpali. Pokliče pijače. In tako med kramljanjem in dobrim vinom boža srce: — Tako pojde, tako! Če pa bi agitiral sam zoper Mr. Tonya, bi stvar kaj slabo izpadla. Za sebe ne morem, za drugega se mi ne izplača, za mene pa tudi ne bi hoteli drugi. Toda če reče sam Mr. Tony za mene dobro besedo, on pa odloži in ne sprejme nikakor, je pa stvar prav lahko izpeljiva. —

Ob teh lepih mislih kliče še pijače.

Ze se vidi na sliki: široko sedi v uniformi s čelado na glavi sredi članov pod zastavo sv. Kozme in Damijana na konjih. To bodo gledali v Laščah. Pri gasilcih pa bodo šle nekaterim oči kar navzkriž.

Obesdi pri pijači pozno v noč.

Nekaj dni nato je društven občini zbor. Udeležba ogromna; od sto štirideset članov jih manjka samo štirinajst.

Mr. Tony sede visoko gor na svoje predsedniško mesto; odborniki levo in desno, člani po dvorani. Ko udari Mr. Tony z lesenim kladičkom po mizi trikrat, potegne vratar čez vrata železno verigo, obrazi pa se zresane.

Predsednik se ozre po svoji čredi. Čisto spredaj pred seboj zagleda v prvi klopi Mr. Johna. Od razgovora v salunu se nikoli ne spomni nanj. Sele zdaj mu pridejo na misel one besede in se nasmehne.

— Dobro je, vse je v redu, — pomisli Mr. John, — predsednik se smeje! Ves reče je v lice. Z levico se poigrava s težko verižico od močnega rumenega ameriškega zlata.

Občni zbor teče običajno. Po poročilih volitve novega odbora. Ko raznaša tajnik listke, objavi predsednik, da je že osem let nepretrgoma na tem mestu, da se najlepše zahvaljuje za dosedanja zaupanje; za naprej pa naj izbere mlajšo, sposobnejšo moč.

Nihče se ne oglasi. Pišejo. Blagajnik pobira že spiseane volivne listke v veliko ikatino in odnaša na oder. Molk po dvorani. Vse čaka. Samo Mr. John ne more ostati miren. Vstane in se presede v ozadje.

Skrutinj. Tajnik razglasa:

— Oddanih sto šest in dvajset listkov, eden prazen, sto štiri in dvajset za Mr. Tonya, za Mr. Johna en glas. —

Vse ploska. Nekateri se ozirajo nazaj.

— Ho, ho, Mr. John: enoglasno! —

Volitve teko v redu naprej. Dole listke, pišejo, pobirajo, štejejo, razglasa.

Ko udari Mr. Tony spet trikrat z lesenim kladičkom po mizi, odgne vratar z vrat verigo in se razhajajo. Predsednik opazi srdite poglede Jurjevega Anzka; na stopnicah se mu približa:

Ladje, ki se niso nikoli vrnile

Berlin, julija. Že od marca sem manjka sleherni poročilo o skrivnostno izgubljeni šolski jadrnici "Admiral Karpfanger". To pa ni edini primer, da so ladje brez sledu izgubile na daljnih potih po neskončnih morjih.

V pisarni brodarake družbe je že nekaj tednov sem venomer brnel telefon. Zmerom ista vprašanja so terjala zmerom iste odgovore: Kaj je z "Anglo Australijan"? Kje je ladja? Kaj je s tovorom? Kaj je—Bog nam prizanesi—predvsem z 38 možmi posadke? Zunaj v čakalnici so na obiazinjenih stoli sedeje žene z majhnimi otroci v naročjih. Srepa so gledale daleč na morje, da bi videle, ali se na obrežju še ni pojavila znana silhueta ladje. Otroci so vekali, žene so si pa z rokami otirale solze. Neki starjši uradnik je vstopil v čakalnico. Sam je bil na morju več kot kakšen star pomorščak. Na

Kapu Hornu je baje komaj ušel smrti.

"Vse smo preiskali, ladja je bila dobra. Kotel je bil v redu, čuvaji so bili na svojih mestih. Čolni v redu. Tudi vreme je bilo ugodno."

"A kje so naši možje?" je spraševalo 38 od strahu izrpanih žena. Otroci so se drli. "Kje so naši očetje?"

"Ko bi mi to vedeli, ljuba žena. Ladja Anglo-Peruvian je tri dni iskala svojo sestro, po vsaki ceni bi jo morala srečati, pa je ni. Vse ladje na oceanu smo prosili naj nam pomagajo, a vse, kar smo doslej poskušili, je bilo zaman. Ničesar nismo slišali, ničesar, prav ničesar. Morje je ladjo pogotnilo. Najbrže jo je kar v trenutku potegnilo v neskončno globino. Niti čolna, niti bruna, niti krpe ni ostalo na morju kot žalostni dokaz. Izginila je."

Žene so jokale, a upanja še niso izgubile. Zavarovalna družba je ladjo zapislala med izgubljene.

Saj to vendar ni mogoče, da bi cela ladja, vseh 38 družinskih očetov kar tako izginilo. Tako neusmiljeno morje spet ni.

A morje je neusmiljeno. Kako skrivnostno je to. Človeška učnost je iznenada odvedala. Ladje izginjajo. Kljub vsej tehniki sporočanja, da ne ve nihče, kje so ostala na neskončnem morju.

Pribito je: na desetisoče ladij vsak dan odplove iz pristanišč in se vrnejo natanko tisti dan, ki ga je človek že vnaprej določil.

Ladje, ki se nikoli več ne vrnejo...

Nekega aprilskega večera je odplul iz Hamburga majhen angleški poštni parnik "Calder". Ni imel dolgo poti. Vozil je samo od Hamburga proti Hullu, angleškemu petrolejskemu pristanišču. Plul je tja in nazaj ko kakšen omnibus med severnim morjem in prelivom. Kapitan in vodja ladij na Labi so se

poznali. Kadili so skupaj. Pri Labi III je vodja odšel s krova. "Good bye."

Drugi dan so ladjedelci lahko počivali v Hullu, kajti njihov omnibus je imel zamudo. Nekam tesno jim je bilo pri arcu. A kaj neki naj bi se zgodilo? Saj v prelivu ni slabo vreme. Bo že prišel.

In vendar ni nikoli več prišel. Našli so samo razbitine. O mali posadki, tega tisočtonskega parnika pa ni bilo niti sledu. Kaj se je zgodilo? Kdo naj to ve? Domnevali so le, da so eksplodirali kotli.

O Božiču 1. 1928. je izginil danski šolski parnik "Kjöbenhavn". Na ladji je bilo 80 kadetov. 28. septembra je odplul iz domovine tja v Buenos Aires. 14. decembra so naravnali sidra v smeri proti Avstraliji. 21. decembra so iz ladje brzojavili, da je vse v najlepšem redu. Odtlej pa ni bilo nobenega sporočila več.

Parnik je bil dober, dobro zgrajen, vodilo so ga pa možje, ki so morje dobro poznali. Leta in leta so iskali sledi, zmerom pazili, če bo kje priplavalo kakšno raztrgano jadro. Venomer so prišli na dan s kakšno novico, da so videli razbitine, podobne izgubljeni ladji. A vse to so bile le zmete. Obale vseh otokov in afriško obalo so preiskali, da bi našli sledi ponesrečencev, ki so se bili morebiti rešili. Vse zaman. V južni afriški puščavi so našli okostja in poročila v steklenicah so jim dajala več upanja. A, kaj se je tisto decembrsko noč leta 1928. zares zgodilo? Danes domnevajo, da je ponosni parnik trčil v usodne ledene goče, kakor je trčilo obnje že toliko drugih parnikov.

Parnik "Warath" je odplul iz Londona v Avstralijo. Zgradili so ga leta 1908. Prva vožnja je šla gladko. Govorili so sicer, da je bilo včasih malce neprijetno. Gunganje ladje, tistim ki so podvrženi morskim boleznim, ni nič dobro delo. Iz Avstralije se je ladja pri svoji drugi vožnji vrnila v London. Na parniku je bil neki mož, Claude Sawyer mu je bilo ime. Vozni listek je imel za London. V Durbanu, v vzhodni Afriki je iznenada dejal, da se bo izkrcal, Kapitan ga je skušal pomiriti. Seveda zgodi se že, da koga pri takšni vročini zgrabi, posebno če pregloboko pogleda v steklenico. A zato res ni vredno, da bi se človek izkrcal. Mož je pa le izstopil. Šele ko je stopil na kopno, je postopotegnil iz steklenice, potlej je gledal za lepo ladjo, ki je po časi izginjala iz pristanišča. Tako ga je streslo, da je zvrnil še eno čašo.

"Ali vam je slabo?" je vprašal natakara. "O yes," je odgovoril, "zdaj mi je že dobro, ko čutim spet trdna tla pod nogami. Samo neumne sanje so bile."

Natakara se je vprašujoče smejal. "Nekaj neumnega se mi je sanjalo. Videl sem, da se ladja potaplja in zato sem se pa pravkar izkrcal."

Natakara je pač mislil, da je vse to posledica vročine. Parnika "Waratha" pa niso nikoli več videli.

Možje na italijanski jadrnici "Dei gratias" so približno pred 65 leti doživeli smrten strah. Blizu španske obale so srečali

Na tisoče ljudi se vozi preko morja, na tisoče jih veselo poležava po stoli na krovih parnikov. Čisto so se živeli v vožnji po morju, docela so se predali soncu in morju. Morje je radožljivo, utegne pa biti, kakor kažejo poročila, tudi neusmiljeno. Mi, ki smo daleč od njega,

Mehiške ženske v državni zbornici. Ženske so zasedle sedeže poslancev po sprejetju zakona, ki jim je dal volilno pravico in druge privilegije.

THIS IS JOE BULLHEAD, A DRIVER WHO COULDN'T BE BLUFFED...
JOE STOOD UP FOR HIS PRINCIPLES... HE'D SHOW THIS BIRD WHO HAD THE RIGHT-OF-WAY!
POOR JOE! HE DIED MAINTAINING HIS RIGHT TO THE RIGHT-OF-WAY.
BUT... JOE'S WIDOW WISHES JOE HAD LET THE OTHER FELLOW HAVE THE RIGHT-OF-WAY, EVEN IF JOE WAS ON A THROUGH STREET

slutimo samo njegove prijetnosti, oni, ki žive na obali in imajo svoje može zunaj na morju, tisti pa poznajo tudi njegovo krutost. Koliko ladij je vsako leto, ki se nikoli več ne vrnejo, a vendar se mora človek voziti po morju.

H. M.

Praški

Napisal D. H. Barber

Čeprav sva proti vlomu zavarovana in čeprav Braunovi ljubivno pazijo na najino hišo, kadar poleti odpotujeva, se je Editi vendarle zdelo potrebno, da ukrene še posebne varnostne odredbe. Vse pristne in ponarejene dragocenosti je skrila na neverjetna mesta. Vse omare in predale je zaklenila in ključke skrbno skrila. Svoje čase so se mi te varnostne odredbe zdele pametne, vse dokler se mi ni primerilo tisto s Pikijevimi praški.

Piki je pes. In primerilo se je, da mu je zdravnik ravno, preden sva odšla na dopust, predpisal nekakšne praške. Editi se zdi Piki izredno nežno bitje, in ob vsaki priložnosti ga pelje k živinozdravniku. To pot je leta odločil, da so vsi potrebni praški, ki mu jih je treba vsakodnevno dajati vsako jutro. Pikijska sva kajpak vzela s seboj na potičnice, a praške sva pozabila doma. In prav v trenutku, ko sva v hotelu legla spat, se je Edita spomnila na živinozdravnikovo odredbo. Silila me je, naj takoj telefoniram gospodu Braunu in mu sporočim, kje so praški. On naj nama bi jih poslal in jih po pošti poslal. Odvrnil sem ji, da Piki ne bo poginil, če en dan ne bo dobil svojega praška, a Edita mi je dejala, da tega nikoli ne vemo in mi je očitala, da sem len, da bi se spet oblekel in odšel v vežo telefonirat.

"No, dobro," sem rekel in spet nataknil nogavice in se pričel oblačiti. "A natanko mi povej, kje imaš praške. Telefonski pogovor je preneto draga reč in po nepotrebno ne bi rad dolgo govoril."

Mehiške ženske v državni zbornici. Ženske so zasedle sedeže poslancev po sprejetju zakona, ki jim je dal volilno pravico in druge privilegije.

"Saj to je čisto preprosto, odvrnila. "Praški so bodisi beli omari v kopalnici bodisi v malem predalu pisalne mize delovni sobi. Če so v beli omari v kopalnici, potlej reci gospo Braunu, da so ključki bodisi v tajski vazi nad knjižno omario družinski sobi ali pa pod preprogo v predah."

"To si bom rajši vse zapise sem dejal.

"Če pa praški niso v beli omari v kopalnici, ampak v malem predalu pisalne mize v delovni sobi, potlej je ključ pisalne mize v levem predalu toaletne zice v spalnici ali pa v zvezki vazi na polici v veži. Ključvega predala toaletne mize visi čisto za trdno za sliko s Jožefa v knjižnici."

Odhitel sem doli in popravil vratarja, naj me zveže z Wobleyem 0010. Po kratkem moru mi je javil, da mu je uspelo dobiti zvezo in je potlej sedel čisto blizu k meni, kar je to pač navada nočnega vratarja, ki bi rad pocieni prišel užitka. In medtem ko sem se je naročilo zaupal ušesu mojemu drugemu koncu žice, sem začel da nočni vratar v svojem pokovanju ni bil prav nič razran. Ko sem končal, sem dejal:

"Ali ste si vse natanko zaželeli, Braun? Zelo važno namreč, da nam praške pripišete..."

"S katero številko ste hoteli govoriti?" je vprašal glas stran žice.

"Z Wobleyem 0010."

"Tu govori Wolverhampton 0010," je trdno zavnelo poslušalec je obesil slušalko vilice.

Nekdo me je nežno prijel roko. Bila je Edita.

"Tako vesela sem, da sem šla, še preden si začel govoriti," je rekla. "Pravkar sem našla praške v svoji skrinjici nakit."

IZ PRIMORJA

Pripetila se je 17 letnemu Kolu Srebrniču iz Gorice huda sreča. V družbi nekaterih prijateljev se je kopal v Soči. Pri tem skoku v vodo je z glavo del ob pečino pod vodo. Njegovi tovariši so ga nezavestnega vsega oblitega s krvjo rešili reke, v kateri bi drugače dvomno utonil. Prepeljali so v gorško mestno bolnišnico, k so zdravniki dognali, da si je bil lobanja. Njegovo stanje zelo resno.

Pred vojaškim sodiščem v Gorici se je moral, kakor po "Gazzettino", zagovarjati 29-letni Ivan Weinberger iz Mirna, je prijavilo poveljstvo 1. legije fašistične milicije, ker redno zahajal k predvojaškemu vajam. Obsojen je bil na 300 lir ter na poravnavo sodnih stroškov.

V trnovskem gozdu so mrtvega Josipa Privca iz Trnova, starega 70 let, po požaru gozdarja. Domnevajo, da ga zadela kap.

Bovec. — Dne 12. jul. sta odpravila na Rombon 17-letni Komačev Tone in njegov 19-letni stari tovariš Tone Leban, oba Boveca. Med potjo sta na 37. našla granato kalibra 37 mm. Fanta sta se polakomila s denarcev, ki bi jih izkupila železo in razstrelivo, in sta kjo skušala razstaviti granato, ki pa jima je pod udarci s kladnom eksplodirala. Leban je sredi reče lažje poškodovan. Na macu pa je odtrgalo vsebino prstov na levi. Preden so spravili v gorško bolnišnico, zaradi velike izgube krvi popolnoma oslabil. Njegovo stanje resno.

Reka. — Zemljiški posestniki na Reki, ki so bili prizadeti razlastitvah v prilog vojaški pravi, so prejeli te dni, kakor poroča "Vedetta d'Italia", obvestilo, da bodo njihove zadeve kratkem urejene ter da bodo to takoj prejeti pripadajoče odškodnine. Zemljiška, ki so bila odvzeta deloma še pred letom niso bila prepisana na novega lastnika in zaradi tega so morali prizadeti zemljiški posestniki plačevati zanje tudi vse neplačane davke. Sprva so bili no češči intervenciji je sedaj priški prefekt izposloval pri nemnem ministru odredbo, da vse lastniške in davčne zadeve pospešeno uredi.